

Cooperatives Build a Better World

A szövetségek világszervezete, az International Cooperative Alliance (Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség, ICA) statisztikája szerint a Föld lakosságának legalább 12 százaléka tagja a szervezet által nyilvántartott mintegy 3 millió szövetkezet valamelyikének. Közvetve vagy közvetlenül a szövetkezetek foglalkoztatják a világ népességének 10 százalékát. A háromszáz legnagyobb szövetkezet, illetve beszerzési vagy értékesítési társulás 2146 milliárd dolláros forgalmat bonyolít le évente, széles társadalmi rétegeknek nyújtva szolgáltatásokat, vagy biztosítva a megélhetéshez szükséges infrastruktúrát. Az ICA hangsúlyozza, hogy a szövetkezetek etikus, értékekre, elvekre alapozott vállalkozások. Tagjaikat az önszegélyezés vezérli, közösségi felhatalmazás alapján működnek, erőforrásaikat újra és újra a közösségbe fektetik be, és felelősséggel vannak környezetük iránt. Vagyis a fenntartható gazdasági növekedés megtestesítői, elősegítik a társadalom fejlődését. A szövetkezeti tagok nemcsak tulajdonosai a vállalkozásoknak, hanem ők működtetik és vezetik őket, a szövetkezeti forma pedig lehetővé teszi, hogy a vállalkozások egymással összefogva valósítsák meg törekvéseiket. A Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség az általa képviselt emberek száma alapján a világ egyik legnagyobb nem kormányzati szervezete: több mint 1 milliárd szövetkezeti tagot képvisel. Mint az ICA írja, a szövetkezetek az öngondoskodás, a demokrácia, az egyenlőség, a méltányosság, a szolidaritás, az őszinteség és nyitottság elveit követve az emberközpontú üzleti modellt testesítik meg, hogy „egy jobb világot építsenek”. A Szövetkezetek 100. Világnapja alkalmából tisztelgünk a mozgalom eredményei előtt.

Csak a professzionális mezőgazdaságnak van jövője

Ahogy az erőszakos tévesztés, úgy a termelőszövetkezetek rendszerváltás utáni erőltetett felszámolása is a hazai szakpolitika hibája volt. Hosszú távon csak a tőkeerős és szakmailag felvértezett gazdasági társaságok életképesek a magyar agráriumban – mondta Horváth Gábor, a társas agrárvállalkozásokat tömörítő MOSZ főtájtára, akivel az idén száz éves Szövetkezeti Világnap alkalmából beszélgettünk.

A Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ) a mezőgazdasági termelők legátfogóbb érdekképviselői szervezete Magyarországon. Jogelődjét, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsát 1967-ben hozták létre a mezőgazdasági szövetkezetek. A szövetség 1989-ben nyílt meg a mezőgazdaságban tevékenykedő társas vállalkozások és egyéni gazdálkodók előtt. Jelenleg a professzionális gazdák érdekképviselőjét tekinti elsődleges feladatának.

Mennyire jellemző a magyar agráriumban a szövetkezeti működési forma?

– Több száz mezőgazdasági szövetkezet működik az országban rendkívül differenciált tevékenységi körrel. A tipikusan mezőgazdasági tevékenységet is folytató szövetkezetek számát mintegy négyszázra teszik a hazai statisztikák, emellett mintegy száz olyan szövetkezetről tudunk, amelyek nem folytat gazdasági tevékenységet. Ezek jellemzően úgy maradtak fenn, hogy a korábban osztatlan, illetve oszthatatlan vagyont közösségi alapba helyezték, amely most az általában nyugdíjas tagság kulturális, üdülési céljait, étkeztetését, temetési segélyezését, vagyis az idős korhoz kapcsolódó szociális igények kielégítését szolgálják.

Július első hétvégéjén lesz a Szövetkezeti Világnap, amiről a MOSZ évről évre megemlékezik. Hogyan látja most a szövetkezeti mozgalmat globálisan, Európában és itthon?

– Túl sok a felületes, téves információ Magyarországon a szövetkezetről, mint intézményről. Bár a világ legszélesebb civil szerveződése, amiben a világszervezet szerint másfél milliárd ember vesz részt, de az elmúlt évtizedekben erősen elmozdult a szociális szféra irányába, már nem a gazdasági tevékenység a motorja. A teljes történetéből azonban az is kiderül, hogy a

kezdetekben sem volt ez másként. Azok a bizonyos angliai takácsok sem közös termelésre vagy értékesítésre fogtak össze a XIX. század elején, hanem azért, hogy közösen szerezzék be a család számára otthon szükséges árucikkeket. Ahogyan az '50-es '60-as évek fordulóján bűn volt kimondani, hogy csak szövetkezetben lehet mezőgazdasági termelést folytatni, úgy politikai szűklátókörűség volt a rendszerváltás után szövetkezetet rombolni és aztán építeni, sikertelenül. A világon ugyanis a legkülönbözőbb agrármodellek lehetnek eredményesek, de gazdasági szempontból a tipikus agrárszövetkezet mára háttérbe szorult, hiszen alapvetően a vidék foglalkoztatási problémái hívták életre. Ma viszont ilyenről nem beszélhetünk. Éppen emiatt nem beszélhetünk klasszikus családi gazdaságokról sem, hiszen nincs fölösleges, kihasználatlan munkaerő, nincs szükség az önfoglalkoztatásra. A munkaerő hiánya miatt nincs felhajtóereje, a képzés eddigi hiánya miatt pedig nincs szellemi háttere az önszerveződésnek, ráadásul a történelmi öröksége is terhes.

Ebből az is következik, hogy a magyar agrárium előttünk álló időszak a koncentrációról fog szólni?

– A tőke törvénye a növekedés törvénye. A koncentráció verseny, amely nálunk is, mint mindenhol a világon, a differenciálódás és a méretnövekedés irányába mutat. A robotizáció, a gépesítés tovább erősíti a folyamatot.

A teljes magyar agráriumnak mekkora hányadát képviseli a MOSZ?

– A társas gazdaságok nagyobb része a tagjaink közé tartozik. Az állattenyésztés körülbelül kétharmadát, azon belül a sertéstartás és a tejtermelés 90-90 százalékát fedik le a szövetségünkbe tartozó társaságok. A tagjaink legalább annyi családi gazdaságot működtetnek, mint gazdasági

társaságot, de inkább ezeknek a többszörösét. Mivel a földtörvény nem engedi, hogy gazdasági társaság földet vásároljon, a családi gazdasági elszámolás erősödik. Ez a megoldás arra az ellentmondásra, hogy akinek földje van, az köteles azt maga művelni, miközben tudjuk, hogy mindenki nem vehet százmillió gépláncot, és bizonyos méret alatt lehetetlen gazdaságosan művelni a földet. A gazdasági társasági forma és a családi gazdaságok számában, arányaiban nagyságrendileg más a valóság, mint a statisztika, de a magyar vidék mindig leleményesen alkalmazkodott az előírásokhoz.

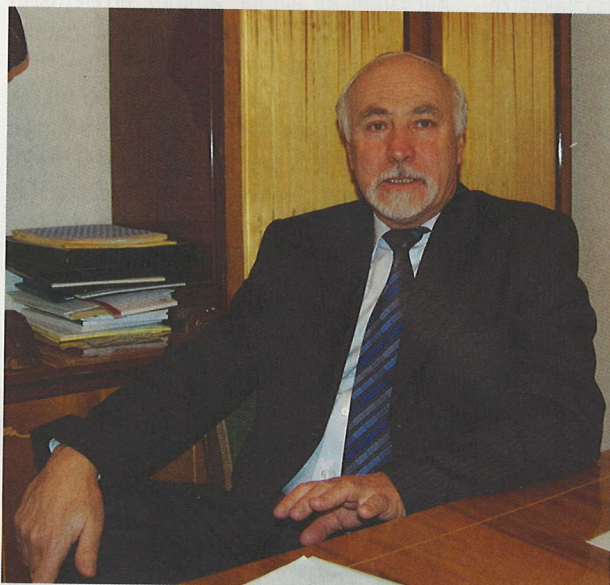
Ugyanakkor persze ez a birtokszerkezet több sebből vérzik, amit a megműveletlen vagy alacsony színvonalon megművelt területek jeleznek. Ez és legfőképpen a '68-ban még világszínvonalon teljesítő szervezeti rendszer szétverése az oka, hogy a magyar mezőgazdaság produktuma nem éri el a '80-as évek szintjét, és hogy a szlovákiai, csehországi paraszti jövedelmek nagyságrendileg haladják meg az itthoni szintet. Hogy csak egy aktuális példát mondjak, a rendszerváltás előtti mezőgazdasági téveszeknek saját üzemanyag-kútjuk volt, és nem kerülhettek olyan kiszolgáltatott helyzetbe, hogy a kombájn járkáljon el tankolni aratás közben. A közös beszerzésre ugyan létrehoztunk szövetkezeteket, konzorciumokat, kft.-ket, de a kiszolgálásukat a MOL más kötelezettségekre hivatkozva hanyagolja. Bízunk benne, hogy a tárgyalásaink eredményesek lesznek, mert a betakarítási időszakban ez a helyzet elfogadhatatlan.

Az elmúlt években a kormányzati kommunikáció fontos eleme volt az együttműködés ösztönzése.

– A jelenlegi agrárpolitika rájött, hogy a széttagoltság a versenyképesség rovására megy, de a már említett jogszabályi környezetben a „sima rábeszélés” kevés. Kevés azt mondani, hogy szervezkedj, amikor az elmúlt 20–30 évben azt hallottuk, hogy felszámolni, szétosztani, és akinek földje van, az maga „túrja”. Ráadásul a szereplők tudatába mostanra nagyon beépült az individualizmus, és a koncentrációt nem problémaként, hanem lehetőségként élik meg. Ez a helyzet egyben azt is eredményezi, hogy akinek van tőkéje, az inkább a földvagyona növelésébe investál, mint a feldolgozásba vagy a hozzáadott érték növelésébe. Jól értesültek szerint minden második bankvezető szerepel a hazai földművesek 160 ezres listáján.

Ez azt jelenti, hogy olyan modell jön létre, amelyben hatalmas mezőgazdasági társaságok és alkalmazottak dolgoznak?

– A családi gazdaságokat Európában a munkaerő foglalkoztatása hívta életre, de Magyarországon nem kell foglalkoztatniuk. Annál klasszikusabb „családon belüli erőszakot” pedig nem is tudok elképzelni, mint hogy az apa eldönti, hogy „fiam, paraszt leszel!” Nincs annak esélye, hogy a termelők álljanak össze értékesítésre, és

Horváth Gábor: túl sok a felületes, téves információ Magyarországon a szövetkezetéről, mint intézményről

szorítsák ki a kiskereskedelmi láncokat. Annak ellenére, hogy van egy nagy termelői érdekeltségű feldolgozó, a magyar tej termelői ára Európában a legalacsonyabb, pedig egységes a piac, és a termelésünk elég koncentrált, vagyis a termelők részesedése a hozzáadott értékből nagyon alacsony. A szervezkedésüknek azonban nemcsak a munkaerő és a képzés tekintetében nincsenek meg az alapjai, hanem leginkább a tőke hiányzik hozzá.

A valóság az, hogy az európai mezőgazdasági vállalkozások Kelet-Európából és Afrikából biztosították eddig az élő munkaerőt. Kelet-Európának azonban nincsen ilyen bázisa, a robotizáció pedig még túl drága és bizonytalan. A válságidőszak felértékelte a magyar mezőgazdaság klasszikus, egyébként lesajnált termékeit, de nem véletlen, hogy korábban is a gabonára és a marhára épült. Nagy területen, biztonságosan, tárolható módon ez működhet a Kárpát-medencében. Valószínűleg a téveszek szétverése volt a rendszerváltás ára, de a mai produktívitásunk, hogy el tudjuk látni magunkat élelemmel, még

mindig annak köszönhető, ami megmaradt belőlük.

Sokan mondják, hogy a hazai agrárium történelmi lehetőség előtt áll, de abból, amiket mondott, úgy tűnik, hogy ez a lehetőség kihasználatlanul maradhat a globális krízis és strukturális problémák miatt.

– A válság bizonytalanságot okoz. Nem tudjuk, teljesíthetők lesznek-e az ígéretet, és azt sem, meglesz-e az agrárium részéről a szükséges fölvevő képesség. Mert a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokat a birtokstruktúrának csak az a része tudja hasznosítani, amelyik megfelelő szinten működik technológiailag és szellemi kapacitás tekintetében. A sokat emlegetett digitalizációhoz szükséges szakmai hozzáértés és kapcsolódó infrastruktúra például még nem jött létre.

Ez nem hangzik túl jól, de gondolom, vannak tervek.

– Mi azért dolgozunk, hogy a mezőgazdasági vállalkozások és vállalkozók hasonló jogokkal és lehetőségekkel rendelkez-

zenek, mint mindenki más az országban. A versenyképességükért tevékenykedünk, a munkaadók képviselőjében. A magyar, de az egész európai agrárium perspektívája a koncentráció és a professzionizmus. Ezt képviseljük. Az elmúlt 30 évben megvédtük a szervezeti rendszert, aminek az alapjai kisebb-nagyobb veszteségekkel meg is maradtak, vagyis meg lehet őrizni a tulajdonosok szakmai érdekeltségét. Az idő minket igazolt: mostanra a szakpolitika is belátta, hogy a társas gazdálkodási forma támadása csak károkat okozott. Bár a birtokpolitikai sajátosságok megvannak, szerintünk idejét múltak és nem is versenyképesek, de van miért kitérőnk. Nem éjjel-nappal kell gazdálkodni „családon belüli erőszakkal”, hanem profi szakemberekkel, korszerű technikával, minőségi termékekkel, versenyképes gazdasági szereplőként. Vannak szakembereink, folytatjuk az elemzéseket, tárgyalásokat és érünk el eredményeket. Azt gondoljuk, ebbe az irányba tart a világ és a magyar mezőgazdaság is.

Czifrik Katalin